

Helsinki 9.12.2011

Dnrot 4489/2/10 ja 3543/4/11

Pääesikunta

JAKELU

SELVITYS- JA LAUSUNTOPYYNTÖ

1

Aiempi päätös ja oma aloite

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja teki 28.12.2010 Jouni Luukkaisen ja erään toisen henkilön kanteluiden johdosta päätöksen, jossa hän saattoi Pääesikunnan tietoon käsityksensä puolustusvoimien kirkollista työtä koskevan ohjeistuksen ja käytännön nykytilasta (2878/4/08, 566/4/09 ja 3155/4/09).

Apulaisoikeusasiamies katsoi aiheelliseksi pyytää Pääesikuntaa toimitamaan 31.5.2011 mennessä vielä tarkemman selvityksen erityisesti Yleisen palvelusohjesäännön jumalanpalveluksia ja hartaustilaisuuksia sekä kenttähartautta koskevien kohtien tulkinnasta ja tarkoituksesta sekä yleisemminkin siitä, mihin uskonnonvapautta edistäviin toimenpiteisiin hänen esittämänsä arviot olivat antaneet mahdollisesti aihetta (4489/2/10).

2

Tutkimatta jätetty kantelu

Jouni Luukkainen toimitti 23.2.2011 päivätyn uuden kantelun puolustusvoimien kirkollisista oppitunneista sekä elämäkatsomustiedon opetuksesta. (772/4/11). Luukkainen käsitteli kirjoituksessa siitä lähemmin ilmenevin tavoin muun muassa puolustusvoimien kirkollisten oppituntien sisältöä, elämäkatsomustiedon opetusta puolustusvoimissa sekä uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen vaihtoehtoisuutta aikuislukiossa.

Luukkaisen mukaan ohjesääntöjä ja määräyksiä oli muutettava uskonnon- ja omantunnonvapautta sekä yhdenvertaisuutta koskevien perustuslain säännösten vuoksi ja aikuislukioista mallia ottaen niin, että evan-

kelisluterilaisen tai ortodoksisten kirkkoon kuuluva varusmies voi vapaasti valita evankelisluterilaisen tai ortodoksisten kirkollisen oppituntien sijasta elämäkatsomustiedon opetukseen osallistumisen. Mikäli puolustusvoimat halusi säilyttää nykyisen perusoikeuksia rajoittavan käytäntönsä, sääntely oli Luukkaisen nostettava nimenomaisen lain tasolle perustuslain 80 §:n nojalla yksilön velvollisuuksien perusteita koskevana. Luukkaisen mukaan myös elämäkatsomustiedon opetuksesta oli tiedotettava ja opetus järjestettävä niin, että elämäkatsomustiedon opetukseen oikeutettujen oikeus valita tämä opetus toteutui myös tosiasiallisesti.

Apulaisoikeusasiamies ilmoitti Luukkaiselle 27.4.2011 päivätyssä vastauksessaan, ettei hän katsonut aiheelliseksi ottaa asioita uudelleen arvioitaviksi miltään osin ennen kuin Pääesikunta oli antanut asiasta pyydetyn selvityksen.

3

Selvitys, vastine ja jatkokantelu

Pääesikunta toimitti apulaisoikeusasiamiehen selvityspyynnön (4489/2/10) johdosta 1.6.2011 päivätyt lausunnot ja sen mukana Pääesikunnan henkilöstöosaston sekä Maavoimien, Merivoimien ja Ilma-voimien Esikuntien ja Maanpuolustuskorkeakoulun lausunnot.

Luukkainen toimitti Pääesikunnan selvityksen johdosta 2.10.2011 päivätyt vastineet ja jatkokantelun (3543/4/11), joka on Luukkaisen mukaan jatkoa aiemmalle kantelulle (772/4/11). Luukkainen toimitti vielä 3.10.2011 ja 7.10.2011 päivätyt lisäkirjoitukset.

Luukkainen arvioi kirjoituksista lähemmin ilmenevin tavoin muun muassa Pääesikunnan toimittamia lausuntoja. Luukkainen viittaa aiemman kantelunsa (772/4/11) kirkollisia oppitunteja koskevaan osaan ja käsittelee muun muassa kirkollisten oppituntien uskonnonharjoittamisen luonnetta. Luukkainen käsittelee myös elämäkatsomustiedon opetusta ja toteaa, ettei mitään hallinnollisia määräyksiä opetuksen tavoitteista ja aiheista ollut.

Luukkainen tarkastelee kirjoituksesta lähemmin ilmenevin tavoin myös sitä, miten kirkollisen työn osuutta puolustusvoimien koulutuksessa oli käsitelty muun muassa viimeaikaisissa lainsäädäntöuudistuksissa, asevelvollisuuslakitoimikunnassa, puolustuslakikomiteassa, kirkko- ja valtio -komiteassa sekä Pääesikunnan pysyvääsmääräyksessä vuodelta 1970. Edelleen Luukkainen tarkastelee muun muassa vuoden 1922 uskonnonvapauslakia, koulu- ja seminaarilainsäädäntöä sekä uskonnonvapautta vankiloissa.

Luukkaisen mukaan puolustusvoimien kirkollisten oppituntien tilanne on nykyisellään laitton. Kirkollisiin oppitunteihin osallistumisen velvollisuus valtiokirkkoihin kuuluville varusmiehille on uskonnon- ja omantunnonvapautta sekä yhdenvertaisuutta koskevana ja niitä rajoittavana sellainen

yksilön velvollisuus, että sen perusteista on sen asiallisen merkityksen tähden perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla, jos käytäntö halutaan säilyttää. Osallistumisvelvollisuudesta ei ole enää lainsäädäntöä vuoden 1922 uskonnonvapauslain tultua kumotuksi 1.8.2003. Velvollisuus osallistua kirkollisille oppitunneille olisi Luukkaisen mukaan joka tapauksessa välttämätöntä poistaa oppituntien uskonnonharjoitusluonteen tähden.

Luukkaisen mukaan on myös perustuslain vastaista syrjintää, että varusmiesten elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteista ja aiheista ei ole omia ohjesääntöjä ja hallinnollisia määräyksiä. Luukkaisen mukaan on vastoin perustuslain takaamaa uskonnon ja omantunnon vapautta, jos elämäkatsomustiedon opetus on järjestetty niin puutteellisesti, että kirkollisista oppitunneista vapautukseen oikeutetuille syntyy käytännön pakko osallistua muillekin kuin ensimmäiselle oppitunnille.

4

Selvitys- ja lausuntopyyntö

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten pyydän Pääesikuntaa toimitamaan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujolle Luukkaisen uusien kirjoitusten johdosta lisäselvityksen sekä antamaan niiden johdosta lausunnon. Samalla pyydetään ilmoittamaan apulaisoikeusasiamiehen aiemmassa päätöksessä esittämien kannanottojen mahdollisesti aiheuttamista jatkotoimenpiteistä.

Selvitys ja lausunto pyydetään toimittamaan ja asiakirjat palauttamaan 10.2.2012 mennessä.

Esittelijäneuvos

Raino Marttunen